

Ακολουθήσέ με
στο ωδείο της
Ακρόπολης Ρόδου

Εικ. 1 Αναπαράσταση της ακρόπολης της Ρόδου. Στο πρώτο επίπεδο διακρίνεται στο κέντρο το ωδείο και ακριβώς αριστερά μέρος του Σταδίου.

Ρόδος, ένα ακτινοβόλο κέντρο του αρχαίου κόσμου

Ο μύθος λέει πως όταν οι θεοί μοίρασαν τη γη, ο Ήλιος έλειπε κι έτσι ξέχασαν το δικό του μερίδιο. Κι ενώ ο Δίας ετοιμαζόταν να ξανακάνει το μοίρασμα, θέλοντας να επανορθώσει την αδικία, ο Ήλιος τον σταμάτησε, γιατί είχε ήδη επιλέξει τον δικό του τόπο. Από τα βάθη της θάλασσας είχε δει να αναδύεται το πανέμορφο και καταπράσινο νησί της Ρόδου.

Ο μύθος μοιάζει να επαληθεύει την έλξη που από νωρίς άσκησε το νησί στον άνθρωπο, αφού η Ρόδος πρωτοκατοικήθηκε στο τέλος της Νεολιθικής εποχής (5300-3400 π.Χ.). Το εύφορο έδαφος, το ήπιο κλίμα της και κυρίως η θέση της στη νοτιοανατολική γωνιά της Μεσογείου, ιδανικό σημείο για τις εμπορικές ανταλλαγές με τους λαούς της Ανατολής, ήταν τα στοιχεία εκείνα που προσέλκυσαν αργότερα τους Μινωίτες και τους Μυκηναίους. Και ήταν η θέση της αυτή στο σταυροδρόμι Ανατολής και Δύσης που στην πορεία των αιώνων χάρισε στους Ροδίτες τον πλούτο, την πολιτική ανάπτυξη και την πνευματική άνθηση που γνώρισαν μέσω του εμπορίου και των επαφών τους με τους λαούς διαφορετικών πολιτισμών.

Τρεις ισχυρές πόλεις που είχαν ιδρύσει οι Δωριείς, η Λίνδος, η Κάμειρος και η Ιαλυσός, κυριαρχούσαν στο νησί έως το 408 π.Χ. Τη χρονιά εκείνη, οι κάτοικοί τους αποφάσισαν να ενωθούν και να δημιουργήσουν μία νέα πόλη. Έτσι, στο βόρειο άκρο του νησιού, πάνω στα ερείπια ενός παλιότερου οικισμού, χτίστηκε η πόλη της Ρόδου. Έκτοτε κατοικείται συνεχώς, έχοντας γνωρίσει διάφορους κατακτητές, κυρίως Ιππότες και Οθωμανούς, τα ίχνη των οποίων διαμορφώνουν σήμερα τη μοναδική φυσιογνωμία της πόλης.

Η οικοδόμηση της Ρόδου βασίστηκε στο ιπποδάμειο σύστημα, ένα σχέδιο χάραξης των πόλεων που φημιζόταν για την άριστη και λειτουργική οργάνωσή τους. Σύμφωνα με αυτό, η πόλη χωρίστηκε σε οικοδομικά τετράγωνα που είχαν όλα το ίδιο μέγεθος και περιβάλλονταν από ευρύχωρους δρόμους. Τα τετράγωνα αυτά δημιουργούσαν ευρύτερες ζώνες που εξυπηρετούσαν συγκεκριμένες ανάγκες της πόλης, όπως τις δημόσιες λειτουργίες της και τις εμπορικές της δραστηριότητες ή δημιουργούσαν οικιστικές περιοχές. Ένα τείχος περι-

περιέβαλλε ολόκληρη την πόλη, ενώ στο πιο ψηλό σημείο της, στο λόφο που είναι σήμερα γνωστός ως «Μόντε Σμιθ», χτίστηκε η ακρόπολη.

Η έκταση της αρχαίας πόλης ήταν τεράστια, δυστυχώς όμως σήμερα ελάχιστα ίχνη έχουν απομείνει. Στο πέρασμα του χρόνου φυσικές καταστροφές, όπως σεισμοί και πλημμύρες, αλλά και λεηλασίες και επιδρομές αλλοίωσαν τη μορφή της, ενώ πάνω από αυτή χτίστηκαν αργότερα η μεσαιωνική και η σύγχρονη πόλη της Ρόδου. Είναι πάντως πολύ εντυπωσιακό το ότι είχε πέντε λιμάνια. Το Μεγάλο και το Μικρό Λιμάνι ήταν τα δύο κυριότερα. Το μεγάλο εξυπηρετούσε τις εμπορικές δραστηριότητες και βρισκόταν στην ίδια θέση με το σύγχρονο εμπορικό λιμάνι της Ρόδου. Το μικρό, το γνωστό σήμερα Μανδράκι, χρυσίμεινε για τις ανάγκες του στρατού.

Στα ελληνιστικά χρόνια η Ρόδος εξελίχθηκε σε ένα από τα σημαντικότερα εμπορικά λιμάνια του τότε κόσμου, ταυτόχρονα όμως υπήρξε και σπουδαίο κέντρο για την καλλιέργεια και τη διάδοση των γραμμάτων, των επιστημών και

Εικ. 2 Το ωδείο της Ρόδου.

των τεχνών. Σπουδαίοι πνευματικοί άνθρωποι και καλλιτέχνες έζησαν κι εργάστηκαν στη Ρόδο, όπως γλύπτες που δημιούργησαν ονομαστά έργα της αρχαιότητας. Ανάμεσά τους και ο Χάρης, μαθητής του διάσημου γλύπτη Λύσιππου, ο οποίος φιλοτέχνησε ένα από τα επτά θαύματα της αρχαιότητας, το περίφημο χάλκινο άγαλμα του Ήλιου, γνωστό ως «ο Κολοσσός της Ρόδου». Κι ενώ οι περισσότερες πόλεις της εποχής αυτής αποτελούσαν τμήματα ισχυρών μοναρχιών, στη Ρόδο οι δημοκρατικοί θεσμοί της κλασικής περιόδου, όπως η εκκλησία του δήμου και η βουλή, παρέμειναν σε ισχύ.

Το 164 π.Χ. οι κάτοικοι υπέγραψαν συνθήκη με τους Ρωμαίους. Στα ρωμαϊκά χρόνια, αν και η Ρόδος συνέχισε να διαδραματίζει ένα σημαντικό ρόλο στην πολιτιστική και οικονομική ζωή της περιοχής, έχασε σταδιακά την ακτινοβολία της. Κατάφερε πάντως να διατηρήσει την αυτονομία της ως τα χρόνια του αυτοκράτορα Αυγούστου (27 π.Χ. - 14 μ.Χ.). Όμως, ύστερα από έναν ισχυρό σεισμό που έπληξε το νησί το 142 μ.Χ., δεν μπόρεσε να ανακάμψει. Έκτοτε, αποτέλεσε μια ακόμη επαρχιακή πόλη μέσα στην απέραντη ρωμαϊκή αυτοκρατορία.

Στο λόφο του Μόντε Σμιθ...

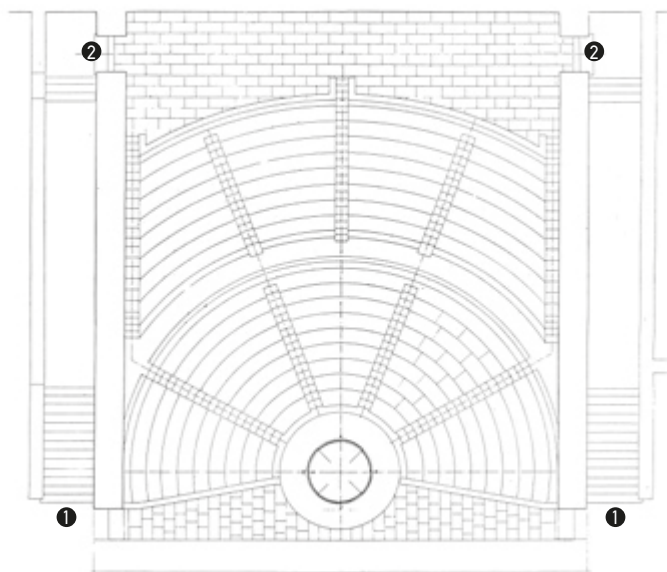
Αν επισκεφθείτε την πόλη της Ρόδου, μην παραλείψετε να κάνετε έναν περίπατο στο λόφο του «Μόντε Σμιθ» ή αλλιώς του «Αγίου Στεφάνου». Εκτός από τα κατάλοιπα της αρχαίας ακρόπολης που θα δείτε στο κατάφυτο αρχαιολογικό πάρκο, ο χώρος προσφέρει μια εκπληκτική θέα προς την πόλη και τη θάλασσα, αλλά ακόμα και προς τις ακτές της Μικράς Ασίας!

Η διαμόρφωση της ακρόπολης και η οικοδόμηση των περισσότερων κτηρίων έγινε στη διάρκεια των ελληνιστικών χρόνων (3ος-2ος αι. π.Χ.). Αντίθετα, μάλιστα, με τις αρχαίες ακροπόλεις, η ακρόπολη της Ρόδου δεν είχε χαρακτήρα αμυντικό, γι' αυτό και δεν ήταν οχυρωμένη. Όπως αποκάλυψαν οι ανασκαφές, στο διακεκριμένο αυτό σημείο της πόλης είχαν συγκεντρωθεί τα περισσότερα από τα κτήρια που σχετιζόνταν με τη θρησκευτική και την πνευματική ζωή των κατοίκων.

Τα κτήρια χτίστηκαν κλιμακωτά, δηλαδή σε διαφορετικά επίπεδα, τα οποία δημιούργησαν με τεχνητό τρόπο. Διαμόρφωσαν δηλαδή πλατώματα που στηρίζονταν σε ισχυρούς κατακόρυφους τοίχους ή αλλιώς αναλημματικούς. Ανάμεσά τους θα συναντήσετε τα ερείπια δύο από τους πιο σημαντικούς ναούς της αρχαίας πόλης, της Αθηνάς Πολιάδας και του Δία Πολιέως, στον οποίο οι Ρόδιοι φύλαγαν τα κείμενα των συνθηκών με τις άλλες πόλεις, καθώς και το ναό του Πύθιου Απόλλωνα. Θα δείτε ακόμη το Στάδιο, καθώς και ελάχιστα απομεινάρια από το Γυμνάσιο που προοριζόταν όχι μόνο για την άθληση και τη στρατιωτική εκπαίδευση των νέων, αλλά και για τη διαπαιδαγώγησή τους από τους φιλοσόφους και τους ρήτορες της εποχής. Σύμφωνα με μία επιγραφή, κοντά στο Γυμνάσιο θα πρέπει να βρισκόταν και μια σημαντική Βιβλιοθήκη.

...δύο μνημεία αθηναϊκά από τα αθήνα!

Δίπλα από το Στάδιο βρίσκεται το ωδείο. Η εικόνα όμως που έχουν σήμερα τα δύο αυτά κτήρια δεν προέρχεται από τα αρχαία χρόνια, αλλά από την εποχή της Ιταλοκρατίας στη Ρόδο (1912-1943), όταν οι Ιταλοί έφεραν στο φως πολλά από τα μνημεία της αρχαίας ακρόπολης. Από το στάδιο και το ωδείο (εντοπίστηκε για πρώτη φορά το 1916-17 και ανασκάφτηκε την περίοδο 1928-1937) λίγα ήταν τα αρχιτεκτονικά μέλη που είχαν σωθεί. Αρκετά όμως για να βοηθήσουν τους Ιταλούς αρχαιολόγους να συμπεράνουν ποια θα ήταν περίπου η αρχική τους μορφή και, σύμφωνα με αυτή, να ξαναχτίσουν όσα μέρη μπορούσαν σχεδόν εκ θεμελίων. Έτσι, τα μνημεία που βλέπει κανείς σήμερα δεν είναι παρά δύο κτήρια κατασκευασμένα στα νεότερα χρόνια πάνω στα ίχνη που άφησαν τα πρωτότυπα αρχαία!

1. Ράμπες

2. Περάσματα

Εικ. 3 Κάτοψη του ωδείου (M. Paolini)

Το ωδείο της Ρόδου

Το ωδείο, χτισμένο πιθανόν τον 2ο αι. π.Χ., χωρούσε περίπου 800 θεατές, δεν ξέρουμε όμως ποια ήταν η χρήση του ακριβώς. Μπορεί να φιλοξένησε μουσικές εκδηλώσεις, όπως και τα περισσότερα από τα ωδεία της αρχαιότητας, είναι όμως ακόμη πιθανό ότι εκεί παρέδιδαν μαθήματα οι φημισμένοι ρήτορες της Ρόδου. Άλλωστε, φαίνεται ότι το ωδείο αποτελούσε ένα ενιαίο συγκρότημα με το Γυμνάσιο που βρισκόταν πολύ κοντά του κι έτσι δεν αποκλείεται να ήταν κι αυτό ένας χώρος για την εκπαίδευση των νέων. Σήμερα φιλοξενεί μουσικές εκδηλώσεις.

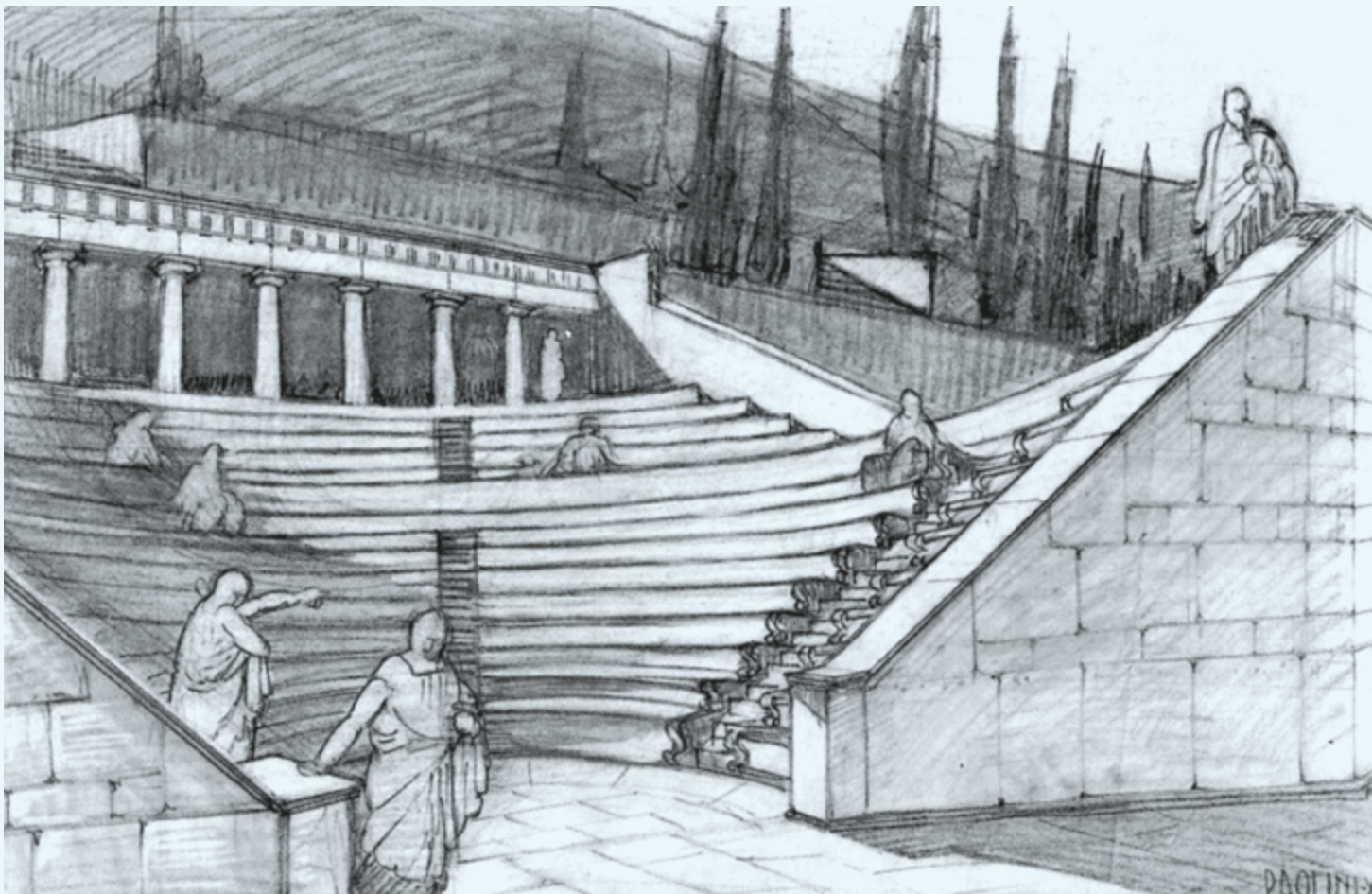
Εικ. 4

Στάση 1η:

Η σκηνή, η ορχήστρα και οι πάροδοι

Φτάνοντας κανείς στο ωδείο, η **σκηνή** είναι το πρώτο μέρος του κτηρίου που θα περίμενε να δει. Κι όμως βλέπει απευθείας το **κοίλο**. Ξέρουμε πάντως ότι οι θεατές αντίκριζαν απέναντί τους μία ορθογώνια σκηνή, καθώς τα θεμέλιά της βρέθηκαν πίσω ακριβώς από την ορχήστρα. Οι αρχαιολόγοι υποθέτουν ακόμη ότι μπροστά από την πρόσοψη της σκηνής θα υπήρχε και ένα **λογείο**, ένα βάθρο δηλαδή, όπου θα εμφανίζονταν οι καλλιτέχνες ή πιθανόν ακόμη και οι ομιλητές.

Ένα ακόμη μέρος του ωδείου, που δεν βλέπουμε σήμερα κι όμως δεν γνωρίζουμε ότι υπήρχε, είναι οι πόρτες των **παρόδων**, των διαδρόμων δηλαδή που σχηματίζονταν ανάμεσα στο κοίλο και τη σκηνή. Τα ίχνη από τα κατώφλια τους διατηρούνται μέχρι σήμερα.

Εικ. 5 Αναπαράσταση του ωδείου από τον M. Paolini.

Στάση 2η: Το κοίλο

Η μορφή του κοίλου δεν είναι και τόσο συνηθισμένη. Ενώ, δηλαδή, τα καθίσματα είναι τοποθετημένα σε ημικύκλιο, όπως και στα περισσότερα ωδεία, το περίγραμμα του κοίλου είναι ορθογώνιο. Ο λόγος που πήρε αυτό το σχήμα είναι επειδή χτίστηκε ανάμεσα στους δύο ευθύγραμμους κατακόρυφους τοίχους που βλέπετε αριστερά και δεξιά του (εικ. 2, 4). Επιπλέον, το χώρο του κοίλου ορίζει ένας ακόμη ευθύγραμμος τοίχος χτισμένος πίσω από αυτό. Πρόκειται για έναν *αναλημματικό τοίχο*, ο οποίος χρησίμευε για τη στήριξη του. Ο χώρος των θεατών, δηλαδή, δεν είναι παρά ένα ημικύκλιο εγγεγραμμένο μέσα σε ορθογώνιο (εικ. 3).

Ένας οριζόντιος διάδρομος στη μέση περίπου του κοίλου δημιουργεί δύο ζώνες, το κάτω και το άνω κοίλο (εικ. 3). Το κάτω κοίλο έχει δέκα σειρές *εδωλίων*, οι οποίες με τέσσερις *κλίμακες*, σκάλες δηλαδή που εξυπηρετούν την άνοδο και την κάθοδο των θεατών, χωρίζονται σε πέντε κάθετα τμήματα, τις *κερκίδες*. Αντίστοιχα, το άνω κοίλο έχει εννέα σειρές *εδωλίων*, οι οποίες με τρεις στενές *κλίμακες* χωρίζονται σε τέσσερις *κερκίδες*.

Έξω από το κοίλο και κατά μήκος των δύο τοίχων στην αριστερή

και δεξιά πλευρά του, θα δείτε δύο πλακόστρωτες ράμπες. Στην αρχή και στο τέλος τους σχηματίζονται σκαλοπάτια (εικ. 2-4). Αν τις ανεβείτε, στην κορυφή τους θα συναντήσετε δύο περάσματα, τα οποία οδηγούν στον επίπεδο χώρο που σχηματίζεται πάνω από την τελευταία σειρά του άνω κοίλου. Στα αρχαία χρόνια τα περάσματα αυτά έκλειναν με πόρτες, σήμερα όμως το μόνο ίχνος που έχει απομείνει είναι το κατώφλι της δεξιάς πόρτας (εικ. 3). Ένας Ιταλός αρχιτέκτονας υπέθεσε ότι στον επίπεδο χώρο θα υπήρχε μία στοά κι έτσι το κτήριο, σύμφωνα με την αναπαράστασή του, θα είχε τη μορφή που φαίνεται στην εικόνα 5.

Και κάτι ακόμα...

Σύμφωνα με αρχαίες πηγές, στην πόλη της Ρόδου υπήρχε και ένα θέατρο, το οποίο βρισκόταν κοντά στο νότιο τμήμα της οχύρωσης της πόλης. Χτίστηκε στα ελληνιστικά χρόνια, όμως δεν έχει έρθει στο φως μέχρι σήμερα.

Βιβλιογραφία

Ciancio-Rossetto, P. & Pisani-Sartorio, G. (ed.) (1994 - 1996), *Greek and Roman Theatres. At the roots of acted language*, vol. 2, Torino: SEAT.

Sear, F. (2006), *Roman Theatres: An Architectural Study*, Oxford: Oxford University Press.

Tatakis, A.B. (1994), *Rodi. Lindos, Kamiros, Filerimos. Il Palazzo del Gran Maestro e il Museo*, Atene: Ekdotike Athenon S.A.

Ρόδος (2006), λήμμα, Πολιτιστική Πύλη του Αρχιπελάγους του Αιγαίου, Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού, διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <http://www2.egeonet.gr/forms/fLemmaBodyExtended.aspx?lemmaID=6888#>

Πηγές από το διαδίκτυο

Διαδικτυακός τόπος Σωματείου «Διάζωμα»: http://www.diazoma.gr/GR/Page_04-01_AT-045.asp

Διαδικτυακός τόπος Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού: http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2599

Άλλες πηγές

Εφορεία Αρχαιοτήτων Δωδεκανήσου

Προέλευση εικόνων

Εφορεία Αρχαιοτήτων Δωδεκανήσου

Συντονισμός έργου: Μαρία Λαγογιάννη, Δρ Αρχαιολόγος
Σουζάνα Χούλια - Καπελώνη, Αρχαιολόγος
Σχεδιασμός περιεχομένου - γενική επιμέλεια: Έλενα Μπαζίνη, Αρχαιολόγος
Γραφιστική & καλλιτεχνική επιμέλεια: Σπύλιος Πίστας, Γραφίστας
Κείμενα: Μαρία Αγγελάκου, Αρχαιολόγος
Ηλεκτρονική επεξεργασία: Ειρήνη Σταυριανού, Γραφίστας
Παιδαγωγική επιμέλεια: Χρύσα Αθιανού, Εκπαιδευτικός
Διορθώσεις κειμένων: Βιολέττα Ζεύκη, Αρχαιολόγος - Μεταφράστρια

ISBN: 978-960-386-225-3

©2015 Υπουργείο Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων

Απαγορεύεται η οποιαδήποτε μερική ή ολική ανατύπωση χωρίς την άδεια του εκδότη

Το έργο «Σχεδιασμός και παραγωγή παιδαγωγικών εργαλείων για την ανάδειξη της σημασίας του θεάτρου στην αρχαιότητα και σήμερα» (κωδικός MIS 339817) υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος "Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση" και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΟΥΣΕΙΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ